

Kürtçe Zazaca Dilinde Kısır Döngü Nasıl Kırılır

– Lütfiye Çanacık · 18 Mayıs 2026

Kürtçe Zazaca Dilinde Kısır Döngü Nasıl Kırılır?

İki yıldır Diyarbakır'dayım, haliyle hayata dair bazı gözlemler biriktirdim. Öncelikle yok olma tehlikesi altında olan, bizi biz yapan, bizi millet kılan değerlerimizden Zazaca dili ile ilgili gözlemimdir ki; başvurduğum dernekler talep olmadığı için kurs açamıyor. Zaza Halk Derneğinden almış olduğum bilgidir bu ne yazık ki... Ancak yine de umutluyum; çünkü yakın zamanda katılmış olduğum Tehlike Altında Olan Dilleri Yaşatmanın Yol ve Yöntemleri konulu atölyede şehrimde neler olduğunu öğrenmiş oldum. "Ne tür adımlar atılacak?" diye beklemekten ziyade, Ben ne yapabilirim? diye kendime sormaya başladım bile. Köken olarak Türk'üm, Eskişehirliyim ama Diyarbakır'da yaşıyorum. Bu şehrin havasını soluyor, suyunu içiyorum; buranın kültürel zenginliğini kendi zenginliğim olarak görüyorum. Bir dilin eksilmesi, insanlığın hafızasından bir fırça darbesinin silinmesidir. Dil, sadece bir iletişim aracı değil ki; ağıtı var, neşesi var, masalı var, felsefesi var... Yaşayan bir ruhu var.

Geçtiğimiz günlerde kutlanan Kürt Dil Bayramı'nda bir haber dikkatimi çekti. Zihnimi kurcalayan bu çelişkiyi siz değerli Mücadele Gazetesi okurlarıyla paylaşmak istiyorum.

Bir bakkal dükkanına giriyorsunuz, karşınızda pırıl pırıl genç bir esnaf. Sohbet koyulaştıkça öğreniyorsunuz ki; o bir tüccar değil ya da bir tezgahkar. O bir öğretmen! Üniversitede yıllarca okumuş, büyük emek vermiş, mezun olup Kürtçe dilini öğretmek için öğretmen olmuş. Ama bugün bakıyorsunuz ki; ait olduğu yer olan okulda, sınıfta öğrencileriyle değil, geçim derdiyle bir dükkanın vitrinini düzenlemekle meşgul.

Şimdi kendimize şu soruyu sorma vaktidir. Okullarımızda İngilizce, Almanca ve Fransızca gibi dünya dillerine yer verilirken; keza İngilizceyi küreselleşmenin gereği, Almanca'yı da teknolojinin dili olarak okullarımızda baş tacı ederken, bu toprakların evlatlarının ana dilini eğitimin dışında tutmak bizlerin yapmış olduğu en büyük haksızlık değil mi? Birlikte yiyip içtiğimiz bu topraklarda, bu ihtiyacı sembolik birkaç kontenjanla (5-6 kişi gibi komik rakamlarla) geçiştirmek hangi pedagojik ve vicdani teraziye sığar? Mevcut yasal mevzuatta, Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı ortaokullarda (5, 6, 7 ve 8. sınıflar) seçmeli ders olarak Yaşayan Diller ve Lehçeler kapsamında Kürtçe ve Zazaca da bulunuyor; yani hukuki hak tanınmış durumda. Ancak her yıl atama dönemlerinde verilen tek haneli kontenjanlar, bu hakkı kağıt üzerinde bırakıyor. Bir yanda atama bekleyen öğretmenler, diğer yanda öğretmen yok bahanesiyle başka derslere yönlendirilen öğrenciler... Bu kısır döngü, mezun ataması yapılamamış öğretmenlerin hayallerini yarıda bırakırken, aynı zamanda toplumsal barışın ve bir arada yaşama kültürünün en güçlü bağı olan dil köprüsünü zayıflatıyor öyle değil mi?

Bu tıkanıklığı aşmak, yumurta-tavuk döngüsünden kurtulmak için hepimiz elimizi taşın altına koyacağız. Bu sadece Kürt vatandaşlarımızın değil; bu ülkede adalete, eşitliğe ve kültürel zenginliğe inanan her yurttaşın sorumluluğudur.

Bu Döngü Neden Kırılmıyor?

Her yıl ocak-şubat aylarında seçmeli ders tercih dönemi gelip çattığında, kağıt üstünde Kürtçe seçeneği var. Ancak sahada birçok okul idaresi velilere şu telkinlerde bulunuyor (komşularımdan aldığım bilgiler doğrultusunda) Kürtçe seçebilirsiniz ama öğretmenimiz yok, ders boş geçer ve sistem otomatik olarak Din Kültürü veya Matematik dersini seçer. Gelin siz baştan başka ders seçin. Komşu annelerimiz, velilerimiz de çocuğunun dersi boş geçmesin diye geri adım atıyor. Sonuç ne peki? Resmi kayıtlarda Bu okulda Kürtçe talep edilmedi olarak geçiyor.

Milli Eğitim Bakanlığı, atama sayılarını belirlerken istatistiklere bakıyor, başka neye bakacak? Diyarbakır'a baktığında da X okulda, X öğrenci sayısı verisini görünce, öğretmen atamasını yeterli sanıyor. Bakanlık okul idarelerinin dersi filen engellediğini görmezden geliyor, veli ise öğretmen atanmadığı için tercih yapamıyor.

Bu Döngü Nasıl Kırılır?

Bu yumurta-tavuk döngüsünden kurtulmak, ancak birinin ezber bozmasıyla mümkündür. Bunun için Üç Yönlü İrade gerekiyor.

1) Yukarıdan Aşağıya Devlet İradesi: Bakanlık "Önce talep gelsin, sonra öğretmen atarım" inadını bırakmalıdır. Bu yaklaşım pedagojik gerçeklerle uyuşmuyor. Çözüm, arz odaklı yaklaşıma geçmektir. Nasıl ki İngilizce ve Matematik öğretmeni atarken "talep nedir" diye bakılmıyorsa, Kürtçe ve Zazaca için de bölgedeki okullara önceden kadro güvencesi (norm kadro) verilmelidir. Benim komşu anne velilerim okula gittiğinde karşısında öğretmeni hazır görsün. Ancak o zaman sisteme güven duyulur ve ders korkusuzca seçilebilir. 5-6 kişilik sembolik atamalar yerine, üniversitelerin bu bölümlerinden mezun olan yüzlerce öğretmenin ataması yapılmalı; öğretmenler tezgahlardan okullara dönerek öğrencileriyle buluşmalıdır.

2) Aşağıdan Yukarıya Toplumsal Israr: Okul idarelerinin "Sistem otomatik başka ders seçiyor, ders boş geçmesin" telkinleri yasal bir zorunluluk değil; koordinasyon eksikliği ya da isteksizliktir. Veliler okul idarelerinin bu sözlü yönlendirmelerini kabul etmemelidir. Tercihler dilekçe ile resmi olarak yapılmalı, evrak kayıt numarası alınmalı ve talepler belgelenmelidir. Eğer okulda kadrolu öğretmen yoksa ve en az 10 öğrenci bu dersi seçmişse, veliler ve sivil toplum şu hakkı aramalıdır ki Madem kadrolu öğretmen yok, mevzuat gereği bu dersi verebilecek formasyonlu kişileri dışarıdan ücretli öğretmen olarak görevlendirin. Dernekler ve sendikalar da bu dönemlerde velilere hukuki rehberlik yapmalı, süreçleri yakından takip etmelidir.

3) Dilin Siyasallaşmaktan Arındırılması (Toplumsal Algı Değişimi): En büyük bariyerlerden biri de ailelerin hissettiği, yersiz bile olsa sosyolojik bir gerçeklik olan fişlenme veya ayrımcılığa uğrama korkusudur. Benim gibi kökeni Türk olan, bu toprakların adaletine ve kültürel zenginliğine inanan insanların sesini yükseltmesi hayati önem taşıyor. Kürtçe eğitimi siyasi bir manifesto veya kutuplaşma aracı olmaktan çıkarılmalıdır.

Bu dilin; bu coğrafyanın tıpkı havası, suyu gibi doğal bir gerçeği, bir insan hakkı ve pedagojik bir ihtiyaç olduğu toplumun tüm kesimlerine anlatılmalıdır.

Özetle;

Bu kısır döngü; ancak devletin güvence vermesi, velinin hakkını ısrarla araması ve toplumun bu meseleye 'kavga dili' ile değil, vicdan ve adalet penceresinden bakmasıyla kırılır. Yoksa öğretmen

tezgahta bekledikçe, veli okulda dersi bulmadıkça bu çark hepimizi yutmaya devam edecek.

Bu çarkı durdurabilecek tek şey; yasal hakların arkasında kavga diliyle değil, sevgi ve barış diliyle, kararlılıkla durabilmektir. Sevgi ekelim gül koksun dünyaya; barışın dilini kuşanalım, iyilik bulaşsın inşallah.